

Spis treści

Wykaz skrótów	11
Wstęp	13
Rozdział I. Istota oraz typy ochrony wolności i praw człowieka.....	17
1. Zarys rozwoju systemu praw człowieka.....	17
2. Systemy ochrony w ramach prawa międzynarodowego	20
3. System Rady Europy	29
3.1. Rada Europy i jej organy.....	29
3.2. Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności.....	31
3.3. Przykłady innych konwencji Rady Europy	32
3.4. Europejska Karta Społeczna	32
4. System Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie.....	37
5. System Wspólnot Europejskich i Unii Europejskiej	40
6. Pozaeuropejskie regionalne systemy ochrony praw człowieka.....	41
7. Międzynarodowa ochrona praw człowieka a polski porządek prawny.....	46
Rozdział II. Instytucje i standardy proceduralne Europejskiej Konwencji Praw Człowieka.....	59
1. Instytucje.....	59
1.1. Rys historyczny	59
1.2. Europejski Trybunał Praw Człowieka	60
2. Standardy proceduralne	62
2.1. Wszczęcie postępowania	63
2.2. Rozprawa.....	65
2.3. Orzeczenia i opinie.....	68

Rozdział III. Standardy materialnoprawne Europejskiej Konwencji Praw Człowieka oraz orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka	75
1. Obowiązki, stosowanie i wykładnia Konwencji.....	75
1.1. Zakresy obowiązywania Konwencji	75
1.2. Zasady stosowania Konwencji.....	77
1.3. Zasady interpretacji przepisów Konwencji	79
2. Prawo do życia (art. 2 EKPC).....	84
2.1. Regulacje normatywne	84
2.2. Podstawowe standardy orzecznicze.....	89
2.2.1. Standard ogólny	89
2.2.2. Standardy szczegółowe	90
3. Zakaz tortur i niehumanitarnego traktowania (art. 3 EKPC)	94
3.1. Regulacje normatywne	94
3.2. Podstawowe standardy orzecznicze.....	96
4. Zakaz niewolnictwa i pracy przymusowej (art. 4 EKPC)	101
4.1. Regulacje normatywne	101
4.2. Podstawowe standardy orzecznicze.....	105
4.2.1. Zakaz niewolnictwa i poddaństwa.....	105
4.2.2. Zakaz pracy przymusowej i obowiązkowej	106
5. Prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego (art. 5 EKPC)	110
5.1. Regulacje normatywne	110
5.2. Podstawowe standardy orzecznicze.....	117
5.2.1. Pojęcie „pozbawienia wolności”	117
5.2.2. Zatrzymanie.....	119
5.2.3. Tymczasowe aresztowanie.....	120
5.2.4. Pozbawienie wolności	121
5.2.5. Gwarancje procesowe osób pozbawionych wolności	122
6. Prawo do sądu i rzetelnego procesu sądowego (art. 6 i 7 EKPC)	123
6.1. Regulacje normatywne	123
6.2. Podstawowe standardy orzecznicze.....	130
6.2.1. Standard ogólny	130
6.2.2. Sądy i organizacja sądownictwa	131
6.2.3. Sprawy cywilne i sprawy karne.....	133
6.2.4. Rzetelny proces sądowy – warunki ogólne.....	135
6.2.5. Szczegółne zasady orzekania i karania w sprawach karnych	139
7. Klauzule ograniczające prawa i wolności z art. 8, 9, 10 i 11 EKPC	142

7.1. Regulacje normatywne	142
7.2. Istota klauzul ograniczających.....	145
7.3. Rodzaje kryteriów ujętych w Konwencji	146
7.3.1. Kryterium zgodności z prawem	146
7.3.2. Kryterium konieczności w demokratycznym społeczeństwie	147
7.3.3. Kryterium uprawnionego celu ingerencji.....	150
7.4. Funkcja orzecznicza klauzul	151
8. Prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego (art. 8 EKPC).....	153
8.1. Regulacje normatywne	153
8.2. Podstawowe standardy orzecznicze.....	158
8.2.1. Standard ogólny	158
8.2.2. Poszanowanie życia prywatnego	160
8.2.3. Ochrona życia rodzinnego	164
8.2.4. Ochrona domu.....	166
8.2.5. Ochrona korespondencji	167
9. Wolność sumienia i religii (art. 9 EKPC)	169
9.1. Regulacje normatywne	169
9.2. Podstawowe standardy orzecznicze.....	173
9.2.1. Standard ogólny	173
9.2.2. Związki wyznaniowe i wyznawcy	174
9.2.3. Ograniczenia wolności sumienia i religii.....	176
10. Wolność wypowiedzi (art. 10 EKPC).....	179
10.1. Regulacje normatywne	179
10.2. Podstawowe standardy orzecznicze.....	182
10.2.1. Standard ogólny	182
10.2.2. Wolność słowa w debacie politycznej	185
10.2.3. Wolność słowa w innych formach debaty społecznej.....	186
10.2.4. Rola prasy i innych środków przekazu	190
11. Wolność zgromadzania się i stowarzyszania się (art. 11 EKPC)	192
11.1. Regulacje normatywne	192
11.2. Podstawowe standardy orzecznicze.....	196
11.2.1. Prawo do zgromadzania się	196
11.2.2. Prawo do stowarzyszania się.....	198
12. Prawo do zawarcia małżeństwa i założenia rodziny (art. 12 EKPC)	202
12.1. Regulacje normatywne	202
12.2. Standardy orzecznicze	203

13. Prawo do skutecznego środka odwoławczego (art. 13 EKPC)	204
13.1. Regulacje normatywne	204
13.2. Podstawowe standardy orzecznicze.....	207
14. Zakaz dyskryminacji (art. 14 EKPC)	208
14.1. Regulacje normatywne	208
14.2. Podstawowe standardy orzecznicze.....	214
15. Prawo do ochrony własności (art. 1 Protokołu nr 1)	217
15.1. Regulacje normatywne	217
15.2. Podstawowe standardy orzecznicze.....	219
16. Prawo do nauki (art. 2 Protokołu nr 1)	221
16.1. Regulacje normatywne	221
16.2. Podstawowe standardy orzecznicze.....	225
17. Prawo do wolnych wyborów (art. 3 Protokołu nr 1).....	227
17.1. Regulacje normatywne	227
17.2. Podstawowe standardy orzecznicze.....	231
 Rozdział IV. Wybrane orzeczenia Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w sprawach polskich	235
1. Sprawa <i>Janowski przeciwko Polsce</i> – skarga nr 25716/94	235
2. Sprawa <i>Witold Litwa przeciwko Polsce</i> – skarga nr 26629/95	237
3. Sprawa <i>Gawęda przeciwko Polsce</i> – skarga nr 26229/95	240
4. Sprawa <i>Gorzeliak i inni przeciwko Polsce</i> – skarga nr 44158/98.....	243
5. Sprawa <i>Broniowski przeciwko Polsce</i> – skarga nr 31443/96	246
6. Sprawa <i>Tysiąc przeciwko Polsce</i> – skarga nr 5410/03	248
7. Sprawa <i>Bączkowski i inni przeciwko Polsce</i> – skarga nr 1543/06.....	252
8. Sprawa <i>Grzelak przeciwko Polsce</i> – skarga nr 7710/02	255
9. Orzeczenia dotyczące prawa do sądu wydane w latach 2021–2023.....	257
9.1. Standardy orzecznicze Europejskiego Trybunału Praw Człowieka dotyczące polskiego porządku prawnego.....	257
9.2. Sprawa <i>Xero-Flor przeciwko Polsce</i> – skarga nr 4907/18	260
9.3. Sprawa <i>Wałęsa przeciwko Polsce</i> – skarga nr 50849/21	262
 Rozdział V. Prawa człowieka w Unii Europejskiej.....	265
1. Prawo Unii Europejskiej a prawa człowieka – regulacje i instytucje	265
1.1. Kształtowanie się systemu ochrony praw człowieka w Unii Europejskiej.....	265
1.2. Konstrukcja praw podstawowych.....	266

1.3. Prawa podstawowe a prawa człowieka oraz prawa i wolności konstytucyjne – zakres ochrony	268
1.4. Normatywne regulacje dotyczące ochrony praw człowieka w prawie Unii Europejskiej	270
2. Europejska Konwencja Praw Człowieka a prawo Unii Europejskiej	273
2.1. Kwestia przystąpienia Unii Europejskiej do Europejskiej Konwencji Praw Człowieka	273
2.2. Europejska Konwencja Praw Człowieka w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej	275
2.3. Dwa mechanizmy europejskiej ochrony praw człowieka: strasburski i luksemburski	278
3. Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej	280
3.1. Historia opracowania Karty Praw Podstawowych	280
3.2. Charakter prawny i systematyka Karty Praw Podstawowych	281
4. Ochrona praw człowieka w Unii Europejskiej a traktat lizboński	287
5. Orzeczenia Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej wydane w sprawach polskich w latach 2021–2023	290
Appendix. Prawa człowieka w administracji publicznej	295
1. Wprowadzenie	295
2. Prawo do dobrej administracji w regulacjach Karty Praw Podstawowych	296
3. Europejski Kodeks Dobrej Praktyki Administracyjnej	299
4. Prawo do dobrej administracji w regulacjach Kodeksu postępowania administracyjnego i innych ustaw szczególnych	308
4.1. Regulacje normatywne	308
4.2. Standardy dobrej administracji w prawie polskim	309
5. Pozostałe prawa człowieka w działaniu administracji publicznej	315
Wybrana literatura	317
Wykaz powołanego orzecnictwa ETPC	321